

Saskia de Coster

Wat alleen wij horen

2015 Prometheus Amsterdam

Nog zeven maanden

Er zijn mensen die zeggen dat alles wat je meemaakt, je op een of andere manier verandert. Alles, van het madeliefje dat je ooit plukte in de weide van je kindertijd tot de kans die je niet greep omdat je er nog niet klaar voor was, van die ochtend dat je alleen wakker werd tot die avond toen een vreemde hand even de jouwe raakte in een druk café. Het vormt je allemaal, menen zij, het stuurt je voortdurend bij.

Er zijn mensen die beweren dat niemand echt verandert. Geen herinnering, geen ervaring, geen andere mens kan hun harde contouren aan stukken slaan. Je bent en blijft wie je bent. Tot op een dag ook zij worden ingehaald door iets wat ze niet in hun dode hoek hebben zien aankomen.

De mensen die blijven veranderen, de onveranderlijke mensen en alle anderen, je vindt ze overal, in elke stad. Ook hier bevolken ze de straten en gebouwen.

Het New York van Europa wordt deze stad ook wel genoemd omdat ze even onvermoeibaar is, omdat hipheid en traditie elkaar hier omarmen, omdat originele denkers en durvers de stad haar zoveelste adem geven. Na al die eeuwen van heen en weer slingeren tussen historische grootsheid en verval op de hoge hakken van restauratiesteigers, na al die oorlogen, herstelperiodes en gloriemomenten

blijft deze stad haar veerkracht bewijzen. Terwijl ze op sommige plaatsen in duigen valt, rijst ze in andere wijken weer op, eerst als een kind dat leert lopen en vervolgens als trendsetter waar anderen achteraan hollen.

In de loop van de eeuwen heeft ze enorme aantallen bewoners verwelkomd en geherbergd. Doorlopend, dag en nacht, zonder adempauze, worden er in haar ziekenhuizen, huiskamers en ook wel eens op een van haar bussen of in een overvolle supermarkt stadsbaby's geboren. Maar net zo goed neemt de grootstad dagelijks afscheid van haar bewoners op een van haar bloemenmarkten, in haar bars, voor of achter haar historische gevels, in haar discotheken en kantoren. Ieder halfuur, om precies te zijn, komt er een nieuwe stedeling bij en trekt er eentje weg, naar de stadsrand, naar een ander land of de eeuwigheid, in een perfecte aflossing van de wacht.

Over de vele pogingen om het lot om te buigen, de gewoontes en de ongeschreven regels te doorbreken, het verlangen en de angst te slim af te zijn, bestaan amper cijfers. Het zijn enkel de spectaculaire overwinningen en de pijnlijke missers die het tot nieuws schoppen terwijl zo vele stadsbewoners proberen. Hun blokkentoren van pogingen staat vaak wankel of dondert omlaag. Soms geraakt er iemand hogerop, een enkele keer loopt iemand regelrecht in de armen van het geluk.

De grootstad, op solide Europese gewoontes gebouwd, heeft altijd de deur opengezet voor groei en vooruitgang, maar nu barst ze uit haar voegen door de toevloed aan nieuwe mensen die haar geschiedenis niet delen. Ze siddert van onzekerheid bij de gedachte aan haar toekomst, terwijl ze om zichzelf op te peppen op borden en banners uitroept hoe Gewoon Buitengewoon ze is, een verbindende slogan bedacht door een dikbetaald marketingbureau.

Een grootstad als een te goed gelukte mislukking en een gelukkig

mislukte neuroot: te gezapig om dodelijk efficiënt en geordend te zijn, te geordend om de chaos te laten zegevieren in haar straten, te chaotisch in haar megalomane projecten om alle wijken om te toveren tot het evenbeeld van die paar luxestraten in haar centrum. Tegelijkertijd is ze ontroerend dankbaar voor haar meesterwerken uit de baroktijd die de hele wereld lokken.

Dat is zij, de grootstad van twee miljoen mensen, met miljoenen plannen en dromen die haar dag en nacht plagen en overwoekeren, haar gek maken van de jeuk op onwelvoeglijke plaatsen, haar uitdagen en trots laten paraderen omdat ze zichzelf eindeloos blijft heruitvinden.

Een stad als een eeuwigdurend verhaal van verandering en verlangen.

Op een vroege winterochtend strijkt een zwerm parkieten neer bij het oude Atlasgebouw. Toen het appartementsgebouw in 1920 werd opgetrokken, bevond het zich aan de stadsrand, maar de altijd groeiende stad heeft die allang opgeslokt. De vogels lijken zacht te knikken, om het bejaarde gebouw een stille begroeting toe te werpen. Het Atlasgebouw zucht, blij met de minieme aandacht, moe na zo vele jaren slijtage.

In geen enkele toeristische gids wordt het Atlasgebouw vermeld, niemand zal het prijzen om zijn prachtige of tenminste bijzondere uitzicht. En toch was het ooit een opmerkelijk gebouw, ontworpen door een vooruitstrevende architect, met een fraaie marmeren inkomhal en op de gevel enkele elegante smeedijzeren decoraties, zoals dat in de jaren twintig mode was. Maar met zijn puisten van opbollende verf, de kromme afhangende wenkbrauwen van regenpijpen die het traag begeven, de kwijl langs vensterbanken, veroorzaakt door schuine slagregens, de diepe acnekraters en roest-

vlekken door de onverbiddelijke elementen die inbijten op de ijzeren brandtrap, ziet het gebouw er de laatste jaren een tikje vervallen uit.

De gevel met al zijn ramen doet denken aan een grote wand vol beeldschermen. Op elk van de schermen speelt een ander programma. Sommige afleveringen zijn onnoemelijk eentonig, andere houden je aandacht vast, ook al kun je de ondertitels bij het tafereel niet begrijpen.

Omdat de Atlasbewoners met honderdtweëntwintig op zo'n kleine oppervlakte wonen, lopen ze elkaar in de gangen niet voor de voeten. Dat is een stilzwijgende afspraak waar vrijwel iedereen zich aan houdt. Met tussenpozen van enkele seconden tot een paar lange minuten geven de bewoners, soms met het oor tegen de deur, elkaar de vrijheid om ongestoord de gang door te gaan. Zo heeft de ander even het gevoel alleen te zijn, maar de Atlasbewoners zijn er altijd, bij elkaar, naast elkaar, onder elkaar, boven elkaar, meestal op de achtergrond, soms op de voorgrond. Ze zijn altijd in het gezelschap van hun burens, de mensen die hen op een bepaalde manier het best kennen, die hen horen niezen bij het opstaan, die het hardhandig dichtkletsen van de deuren opvangen als er een onvertogen woord valt, die de stiekeme sigarettenrook ruiken als de kinderen alleen thuis zijn. De Atlasbewoners zijn de altijd nabije burens en soms verre vrienden die hun muren met elkaar delen.

Op dit moment van de dag is het nog kalm in de gangen van het gebouw met veertig appartementen, verdeeld over acht verdiepingen. De stilte en koelte van een klooster heersen voor de ochtendspits, al zullen de eerste stemmen stilaan door de lange gangen komen aanlopen.

Een snelle blik leert hoe gelijkend de deuren van het Atlasgebouw zijn. In hun blootje, zonder verf of opschriften, zijn ze zelfs hele-

maal hetzelfde: egaal bruin hout met een metaalgrijze knop. Toch klinken ze allemaal anders. Als de bewoners zouden afspreken om beurtelings hun voordeur dicht te slaan, dan zou er één grote symfonie weerklinken. Achter die deuren groeien de verhalen die de bewoners een leven lang met zich zullen meedragen.

Een scheur trekt door de stilte. Buiten daverd de grond, alsof een bescheiden aardbeving het Atlasgebouw wakker schudt. Op de eerste verdieping wordt de tweede deur links met groot geweld opengegooid. Een vrouw stormt naar buiten.

Melanie

De alleenstaande moeder Melanie weet zelf ook wel dat ze de laatste tijd prikkelbaarder dan een speldenkussen is, maar wat zij in de kamers van haar hoofd voelt kraken deze maandagochtend om zeven uur, terwijl het koele water in de fluitketel warmte wint en het broodmes in haar hand boven twee sneetjes bruin brood met jonge kaas zweeft, het lunchpakket voor haar zoontje Claus, verbaast haar hevig.

Terwijl Melanie verbijsterd registreert hoe een enorme vrachtwagen de straat indraait en hoe dat monster de straten, de buizen, de ramen, het hele appartementsgebouw doet trillen onder zijn logge, brute gewicht, is het mes in haar hand stil komen te hangen boven het brood.

Even nog is er twijfel, maar ze vergist zich niet: de vrachtwagen knipoogt met zijn oranje richtingaanwijzer en zal afslaan bij het braakliggende terrein tegenover het Atlasgebouw. Wat een grove schending van de rust. Haar tenen vangen het gedaver van de grond op, de onrust plant zich voort door haar lichaam, het mes siddert boven het brood. Dit kan niet, dit mag niet, dit is een vergissing. Iemand moet ingrijpen.

Toen enkele maanden geleden een ijzeren omheining was verschenen om het braakliggende terrein aan de overkant af te baken-

nen en daar een paar dagen later de bouwaanvraag werd opgehangen, is de buurt onder haar leiding in actie geschoten. Na lang, volgehouden protest heeft het stadsbestuur besloten geen bouwvergunning voor het megalomane bouwproject toe te kennen. Dat moeten die bouwvakkers toch weten en als ze het nog niet weten, dient iemand het hun meer dan hoogdringend te zeggen.

Een kortstondige poging van mevrouwtje Zen om Melanie rustig haar ochtendritueel te laten voortzetten, de boterhammen doormidden te snijden en in de broodtrommel van haar slapende zoontje te stoppen, blijkt helemaal vruchteloos wanneer even later de vrachtwagen daadwerkelijk, alsof het de normaalste zaak van de wereld is, het braakliggende terrein oprijdt. Mevrouwtje Actie schiet wakker en trekt onmiddellijk haar strijdkleren aan terwijl mevrouwtje Correct onophoudelijk prevelt, als een rozenkrans: *dit is niet correct, dit gaat tegen alle afspraken in, hou het onrecht tegen*. Geen macht ter wereld kan Melanie, plots drie vrouwen sterk, nog tegenhouden.

Ziedend stormt ze haar voordeur uit, de gang door, in de onmogelijkheid om een grammetje geduld op te brengen voor de hoogbejaarde lift die, als hij niet blijft hangen, ettelijke kostbare minuten nodig heeft om dat ene verdiepje te zakken tot op de begane grond.

De trappenhal schrikt wakker wanneer Melanie de trap af klettert, hakketakkend de treden omlaag, briesend, gillend, foeterend: 'Het is niet waar, dat kunnen ze niet maken, dat laat ik niet gebeuren.' Al haar zesenvieftig levensjaren stormen mee in de vlucht voorwaarts.

Ze barst door de stilte van de met marmer gekoelde inkomhal. Alle honderdtweëntwintig bewoners moet ze optrommelen en wel nu, allen naar de overkant, want dit is een kapitale vergissing. Ze houdt halt bij het klavier van deurbellen en slaat razendsnel alle

toetsen aan. Nog voor hier en daar een slaperig ‘Hallo?’ doorklinkt, vraagt ze zich al hardop af of werkelijk iedereen hier nog slaapt. Orerend: ‘Moet ik hier altijd alles alleen doen?’ stuift ze verder door de hal, waar de brievenbusmonden al in de ochtendkranten happen.

Haar lichaam, dat net iets te weinig beweging krijgt, spant zich in om snelheid te maken, haar groene rok waait op in de wervelwind die ontstaat, haar gilet spant om het lichaam dat de verontwaardiging van de dolgedraaide, getergde geest volgt. Als God en het ongeoliede scharnier van de steeds stroevere voordeur haar genadig waren, zou ze de deur kunnen openen zonder extra tijdverlies, zouden de andere bewoners in haar kielzog volgen en zouden ze samen naar de overkant spurten, daar waar het vierwielige monster intussen tot stilstand is gekomen met het oranje pinkend lodderoog nog steeds aan.

In haar eentje pikkelst ze over het asfalt, dat genadeloos hard blijft onder haar wankelende, strompelende, kwade naaldhakken. Daar gaat zij, gescheiden moeder van één kind, radiojournaliste, kritische burger, bewoner van het Atlasgebouw, activiste met een overtuiging en een stomende woede die het deksel van haar pot fatsoen oplichten. Ze kookt over, net als de fluitketel in haar keuken, die op datzelfde moment haar zesjarig zoontje Claus wekt.

Is Melanie erg snel van de kook? Als maanden op je tanden bijten en geduldig wachten tot je de dossiers van de stadsdienst mag inzien ook maar in de buurt van het woord *snel* komt, als snel van de kook zijn betekent dat je de aangekondigde afwijzing van een ellendig bouwswel aan de overkant van je huis op papier hebt gezien, terwijl je nu het omgekeerde onder je ogen ziet gebeuren, als snel van de kook zijn betekent dat je op een veel te vroege ochtend het recht van zo veel gezinnen uit één gebouw gaat verdedigen, ja, in dat geval is Melanie het er helemaal mee eens dat ze snel van de kook is.

De bestuurder, die als een vorst hoog op de troon in zijn cabine zit, ziet hoe Melanie wild op zijn grote vrachtwagen afstormt. Ze zwaait met haar armen als een schipbreukeling naar een reddingsvliegtuig. Er komt een oerkreet uit haar keel, als een protestvlag die ontrold wordt. Het gebrul van de machines gaat in de clinch met haar gekrijs. Een andere keuze dan de motor afzetten heeft de bestuurder niet. Hij draait aan de sleutel en legt zijn indrukwekkende machine stil.

Dit had Melanie niet verwacht. Een gevolg, een reactie. Van de ene seconde op de andere neemt de stilte het over. Ze voelt haar eigen kreet nog nazinderen. Op haar voorhoofd wordt ze een insect gewaar. Haar wijsvinger tast, het is een zweetdruppel. Ze sluit haar ogen, legt het hoofd in de nek en haalt nog eens diep adem. Ze verzamelt de verontwaardigde zinnen die ze zal uitschudden voor de voeten van de bestuurder.

Boven haar in de lucht verbindt een vliegtuig de wolken met een witte ritssluiting. Ze hoort het suizende boren van een vliegtuig kilometers boven de grootstad. Het ene lawaai is nog niet helemaal uitgedoofd of een ander neemt het al over.

George

Op de eerste verdieping van het Atlasgebouw, tegenover het terrein waar al uren druk gewerkt wordt, slaagt George er niet in op zijn donkerblauwe bank een dutje te doen. Hij heeft altijd goed tegen het gedaver van machines, trucks en zelfs scheepsmotoren gekund, maar deze herrie stoort hem werkelijk. Het is het gekerm van een stad die te snel te veel grond verslindt en zo zichzelf opeet.

Moeizaam komt hij overeind uit de zetel en opent het raam. Het machinegeluid wordt vele decibels hoger gedraaid, een fijne stofwolk trekt naar binnen en verspreidt zich over de meubels. Hij kijkt naar het steeds drukker wordende leven op straat. Het is een van zijn geneugten om het wonderlijke ballet van passanten te overschouwen die elkaar meestal weten te ontwijken, te zien hoe scooters voorbij zwenken langs openzwaaiende autoportieren, en voetgangers om elkaar heen dansen, en daar, een kleine jongen met een step die haast de tenen van zijn moeder eraf rijdt, op zijn gezicht valt en driftig van schrik begint te roepen tegen zijn verwekster. De klok rond, in een eindeloze aflossing, komt de wereld naar hem toe door het raam. 's Nachts in het zwart-wit van een film-noirdecor, tegen de ochtend ingekleurd door de citroengele zon van een kinderfilm. Het is een troost voor een man die de hele wereld heeft afgereisd, maar nu op nog geen honderd vierkante meter leeft.

Aan de overkant wordt er driftig gebouwd. Het gat in de tandenrij van gebouwen tegenover hen wordt gevuld, maar hij weet niet waarmee. Een tijdje geleden was er sprake van een gebouw op het terrein waar vroeger kinderen speelden, hardliepen en kampen bouwden, waar kindercrisissen ontvlamden, eerste sigaretten werden doorgegeven en puberdrاما's met liefjes werden beleefd, maar wat het precieze plan is weet hij niet meer.

Een man bij de bushalte kijkt omhoog, werpt hem een blik toe en steekt zijn hand in de lucht. George knikt vriendelijk terug. Nog een hele tijd staat hij te kijken, tot hij merkt dat hij het koud heeft gekregen. Rillend sluit hij het raam.

Zoals sommigen modeltreinen verzamelen en eindeloos laten ronddraaien op een met mos beplakte maquette en anderen op rollen voor de televisie zitten om naar de oneindigheid te fietsen, zo beluistert hij fragmenten uit zijn leven, een hele verzameling ervaringen en avonturen, op tape opgenomen. Uit pure liefhebberij kan hij er uren mee doorbrengen. De klanken zetten de deur open naar het leven dat achter hem ligt. De laatste tijd moet hij steeds harder trekken om die deur nog open te krijgen.

George rommelt in zijn kist vol cassettebandjes naast de zetel, grijpt naar een van de eerste tapes die hij heeft opgenomen, steekt die in de cassettespeler en sluit zijn ogen. Hij hoort geruis. Het kan de desintegrerende tape zelf zijn, het kan sneeuw zijn. Met een onderzoeksexpeditie was hij naar de Zuidpool afgereisd, in de tijd dat hij nog alle klussen aannam, als er maar een verre zee en avontuur aan te pas kwamen. Hij hoort de ijzige wind waaien. Na maanden op de Zuidpool, afgesneden van de buitenwereld en zijn dierbaren, werd eenzaamheid een groepsgebeuren. De witte schaduwen die door de sneeuw banjerden, konden zichzelf niet meer onderscheiden. Altijd was er het vermoeden van een extra aanwezigheid, alsof hun aantal in

de totale verlatenheid toenam. De geesten die met hen meewaaiden voerden eindeloze gesprekken in vreemde talen die in de grondeloze koude nooit volledig hun betekenis blootgaven. De tijd kende er geen houvast. Vandaag was een exacte kopie van wat gisteren al had plaatsgevonden en wat zich alle komende dagen telkens opnieuw zou voordoen. Dat overkomt hem hier ook. George woont al meer dan twintig jaar met zijn vrouw Abi in het Atlasgebouw en na zo veel tijd zie je al die levens als schaduwen van elkaar. Mensen met zo veel verschillende achtergronden proberen elkaar te verstaan en kruipen bij elkaar om het warmer te krijgen. De tijd gaat met hen allemaal aan de haal.

Willekeurig neemt hij een volgende tape uit de kist. Hij hoort iemand die de kanalen van een televisie langsgaat. Hijzelf allicht, in een hotel. Hij zou met geen mogelijkheid kunnen zeggen waar het was, zoveel heeft hij gereisd voor hij Abi leerde kennen en zich settelde in het Atlasgebouw. Zo vaak heeft hij zijn boeltje bij elkaar gezocht, de deur achter zich dichtgetrokken van ontelbare hotelkamers of van kamers van geliefden die hem verweten dat hij zich als een hotelgast gedroeg. Televisies liet hij aanstaan, dag en nacht, als sprekende gloeilampen om hem bij te lichten. Als er maar leven was, en beweging. Hij was de man van de vaart en de snelheid, de man die de zeven wereldzeeën veroverde, zelfs in zijn dromen temde hij de golven.

George wordt opgeschrikt. Iemand knijpt in zijn arm, als een verpleegster die komt kijken hoe de patiënt het maakt. Het duurt even voor hij weer geland is op aarde, in het Atlasgebouw, op de eerste verdieping, eerste deur rechts.

‘Je bent in slaap gevallen,’ zegt zijn vrouw Abi teder.

Hij heeft haar niet horen binnenkomen.

‘Ik sliep niet echt,’ antwoordt hij, vechtend in het schemerland van slaap. ‘Ik luisterde naar mijn tapes.’